

Joanna Gorzelana
Uniwersytet Zielonogórski, Zakład Językoznawstwa

JĘZYKOWY SAVOIR-VIVRE JAKO PRZEDMIOT NAUCZANIA AKADEMICKIEGO

Od roku 2013 w ofercie przedmiotów do wyboru dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego znajduje się *Językowy savoir-vivre w życiu publicznym*. Cieszy się on dużym zainteresowaniem wśród młodych ludzi, którzy chcą zapoznać się z zasadami etykiety – bon tonu, kindersztuby – czyli po prostu grzeczności. Najpierw zaproponowano przedmiot polonistom, a w kolejnych latach – innym filologom i dziennikarzom, co wzbudziło ogromne zainteresowanie i spowodowało utworzenie dodatkowych grup.

Skąd zainteresowanie młodzieży akademickiej XXI w. wiedzą z zakresu savoir-vivre'u? Przyczyną nie jest zapewne łatwość uzyskania zaliczenia, gdyż zgodnie z sylabussem, aby otrzymać 2 punkty ECTS, oprócz obecności, należy brać udział w dyskusji, przedstawić referat i prezentację oraz zaliczyć kolokwium. Kryterium wyboru nie zależy też raczej od osoby prowadzącej, gdyż większość wybierających ten przedmiot wcześniej nie miała z nią żadnych zajęć. Czy do udziału w zajęciach może zachęcić lapidarnie ujęta w 7 punktach tematyka ukazana w sylabusie?

Wydaje się, że zainteresowanie etykietą wynika z jej pragmatycznego charakteru. Młodzi ludzie u progu pracy zawodowej mają świadomość tego, że praktyczna znajomość zasad savoir-vivre'u może być kluczem do sukcesu nie tylko towarzyskiego, ale i zawodowego. Chęć uczestnictwa w zajęciach jest także świadectwem tego, że dzisiejszy student, wychowany w nowej rzeczywistości społecznej, jaka tworzy się w Polsce po 1989 r., przyjmuje, że własna wiedza dotycząca relacji towarzyskich – często uproszczonych – może być niedostateczna, a w efekcie może prowadzić do kompromitacji.

Tematyka prowadzonych zajęć ma przede wszystkim poszerzyć i usystematyzować zakres posiadanej już przez młodzież wiedzy na temat etykiety. Podstawy grzeczności językowej omawiane są z odwołaniem do publikacji m.in. Małgorzaty Marcjanik, Kazimierza Ożoga, Antoniny Grybosiovej, Haliny i Tadeusza Zgólków. Ujęcia teoretyczne na bieżąco są konfrontowane z doświadczeniem słuchaczy, którzy doskonale zdają sobie sprawę ze słów utrwalonych w *Paniu Tadeuszu*: „Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą”. Tłumacząc podstawy grzeczności językowej, podkreśla się przede wszystkim to, że jest ona przejawem edukacji społecznej i kulturowej. Przy wyznaczaniu miejsca etykiety wśród wartości zwraca się też uwagę na warunki, kiedy akt etykietałny staje się typem aktu moralnego.

Studenci przygotowują materiał teoretyczny, a następnie ćwiczą praktyczne stosowanie odpowiednich form w zainscenizowanych scenkach (z wykorzystaniem rekwizytów). Zajęciom tym zazwyczaj towarzyszy wiele emocji, co ma duży wpływ na utrwalenie omawianych treści. Podobne ćwiczenia praktyczne łączy się z omawianiem niektórych zagadnień szczegółowych, dotyczących zachowań w różnych sytuacjach społecznych związanych m.in. z komplementowaniem, życzeniami, gratulacjami, częstowaniem, toastami, składaniem wyrazów współczucia i kondolencji. Z dużym zaangażowaniem studenci przygotowują zadania na zajęcia poświęcone wulgaryzmom, przyczynom ich stosowania i pobłażliwości w społecznej ocenie tego zjawiska, zwracają też szczególną uwagę na wypowiedzi osób publicznych naznaczonych leksyką z najniższego rejestru mowy; chodzi zatem, rzecz jasna, o celebrytów, sportowców, a przede wszystkim polityków.

W kolejnych latach – w wyniku przeprowadzonej ewaluacji – rozkład zajęć zmodyfikowano tak, by dostosować go do poszczególnych grup. Dlatego – np. – na zajęciach dla grupy filologii angielskiej, która składa się z osób poruszających się na granicy języków i kultur, akcentuje się zrozumienie i porównywanie elementów polskiej etykiety z zasadami grzeczności za granicą, zwracając przy tym uwagę na funkcjonowanie elementów językowych i pozawerbalnych, aby uniknąć w przyszłości jakiegokolwiek niezamierzonego *faux pas*. Inaczej dla studentów filologii polskiej, gdzie priorytetem jest troska o dziedzictwo kulturowe i zrozumienie tradycji. Przyszli poloniści mają okazję poznać nie tylko podstawowe zasady współczesnej polskiej grzeczności i zachodzące w niej zmiany, ale również dowiadują się, jak wyglądała dawna tytulatura i co było wyznacznikiem dobrych manier w czasach do II wojny światowej na terenach Rzeczypospolitej.

Na zajęciach studenci wykorzystują tradycyjne źródła oraz informacje umieszczane w internecie. W każdej grupie prezentuje się też zagadnienie netykiety – czyli zasad grzeczności w sieci internetowej, kładąc nacisk również na cyfrowo rozpowszechniany hejt. O ile ogólne zasady etykiety, takie jak zasada autonomiczności człowieka jako osoby i zasada życzliwości względem niego, są uniwersalne, o tyle ich szczegółowe wyznaczniki są zróżnicowane. Głównym celem prowadzonych zajęć dotyczących *savoir-vivre'u* jest uświadomienie młodym humanistom potrzeby poznawania i szanowania etykiety społeczności, w jakiej się znajdują.

Dodać należy, iż zajęcia stały się inspiracją do podjęcia badań, a te z kolei zaowocowały powstaniem kilku prac licencjackich i jednej magisterskiej. Dyplomanci opracowali zasady etykiety przedstawione w wybranych tekstach literackich, m.in. M. Musierowicz, J. Piekary, H. Sienkiewicza i A. Sapkowskiego.